

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIV VA O'RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI

Ro'yxatga olindi:
№ BD 5120100 – 3.11
2017-yil 18.08

ADABIYOTSHUNOSLIK NAZARIYASI
FAN DASTURI

Bilim sohasi	100000	– Gumanitar soha
Ta'lim sohasi	120000	– Gumanitar fanlar
Ta'lim yo'nalishi:	5120100	– Filologiya va tillarni o'qitish (o'zbek filologiyasi)

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligining 2017-yil "24" 08 dagi 603-sonli buyrug'ining 2-ilovasi bilan fan dasturi ro'yxati tasdiqlangan.

Fanning o'quv dasturi Oliy va o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi yo'nalishlari bo'yicha o'quv-uslubiy birlashmalari faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi kengashining 2017-yil "18" 08 dagi "4"-sonli majlis bayoni bilan ma'qullangan.

Fanning o'quv dasturi Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o'zbek tili va adabiyoti universitetida ishlab chiqildi.

Tuzuvchilar:

A.Ulug'ov

B.Karimov

S.Raupov

Taqrizchilar:

L.Toshmuhammedova

U.Jo'raqulov

– Adabiyot nazariyasi va zamonaviy adabiy jarayon kafedrası dotsenti, filologiya fanlari nomzodi
– Adabiyot nazariyasi va zamonaviy adabiy jarayon kafedrası mudiri, filologiya fanlari doktori

– "Sharq yulduzi" jurnalı bosh muharriri
Kadrlar iste'molchisi (buyurtmachi)

– O'zMU jurnalistika fakul'teti uslubiyat va tahrir kafedrası mudiri, dotsent, filologiya fanlari nomzodi
– Adabiyot nazariyasi va zamonaviy adabiy jarayon kafedrası dotsenti, filologiya fanlari nomzodi

Fanning o'quv dasturi Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o'zbek tili va adabiyoti universiteti Ilmiy-metodik kengashida ko'rib chiqilgan va tavsiya qilingan (2017-yil 24-avgustdagi 82-sonli bayonnoma).

I. O'quv fanining dolzarbligi va oliy kasbiy ta'limdagi o'rni

"Adabiyotshunoslik nazariyasi" fani adabiyotning jamiyat ijtimoiy hayotidagi o'rni, adabiyotning ma'naviy-ma'rifiy ahamiyati, adabiyotning tabiiy va ijtimoiy fanlar va san'atning boshqa turlaridan farqi, adabiy turlar va janrlar, ijodkorlarning o'ziga xos uslubi kabilar to'g'risida ma'lumot beradi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti I.A.Karimovning "Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o'zbek tili va adabiyoti universitetini tashkil etish to'g'risida"gi Farmonida ta'kidlanganidek, har bir xalqning ona tili va adabiyoti uning milliy ruhi va o'zligining, madaniy-ma'rifiy olami, milliy g'oyasining asosi hisoblanadi. Ona tili va adabiyotimiz xalqimizning milliy ruhi va o'zligining asosi ekanini hisobga olgan holda, ta'lim-tarbiya tizimida yoshlarning madaniy-ma'rifiy saviyasini oshirish, ularni milliy g'oya ruhida tarbiyalash maqsadida o'zbek adabiyoti namunalari ilmiy-estetik asosda o'rganish dolzarb muammodir.

"Adabiyotshunoslik nazariyasi" fanining ahamiyati ijtimoiy hayot va adabiyotni tushunish, badiiy asarlarning badiiy-estetik darajasini aniqlash, adabiy qahramon va real hayot kishisi o'rtasidagi farqlarni ajratish kabilar bilan belgilanadi.

Talabalar bu fanni o'rganish orqali adabiyotshunoslikning tarkibiy qismlari, adabiyot tarixi, adabiyot nazariyasi, adabiy tanqid, badiiy asarning tarkibiy qismlari, adabiy tur va janrlar, adabiyot va ijtimoiy hayot, ijodiy uslublar, ijodkor uslubi, badiiy obraz, adabiy qahramon, badiiy san'atlar kabilar to'g'risida ma'lumotga ega bo'ladilar.

Mazkur fan falsafa, tarix, etika va estetika, san'atshunoslik yo'nalishidagi fanlar bilan uzviy bog'langan.

II. O'quv fanining maqsadi va vazifasi

Fanni o'qitishdan maqsad: Mazkur fanni o'qitishning asosiy maqsadi – badiiy asarni tahlil qilish uchun yo'llanma berish, badiiy matnni turli metodlar asosida har tomonlama ilmiy-estetik tahlil qilish, jahon adabiyotshunosligidagi metodlarni adabiy tur hamda janrlar bo'yicha yozilgan ilmiy asarlar misolida asoslab o'rganish, umuman, adabiyotshunosning ilmiy-estetik tafakkurini shakllantirish ushbu fanning asosiy maqsadi sanaladi.

Fanning vazifasi: adabiyotshunoslik tarixi, zamonaviy adabiyotshunoslik orasidagi bog'lanishni tushuntirish; adabiyotshunoslikning tarkibiy qismlarini o'rgatish; badiiy asarni ilmiy-estetik tahlil qilish, matnni tarkibiy qismlarga ajratish va ularning o'ziga xos xususiyatlarini aniqlash; badiiy asarlarni turli metodlar asosida tahlil qilishni tushuntirish; adabiyotshunoslik tarkibiy qismlari orasidagi bog'liqlikni ko'rsatish; o'zbek adabiyotshunoslarining maqola, taqrizlarining o'ziga xos xususiyatlarini o'rgatish; talabaga san'at asarlarini his qilishni o'rgatish.

“Adabiyotshunoslik nazariyasi” fani dasturi Davlat ta’lim standartlari, namunaviy dasturlarga qo’yiladigan ilmiy-metodik talablar asosida shakllantirilgan. “Adabiyotshunoslikka kirish” fani bo’yicha bakalavr talaba adabiyotshunoslik predmeti va adabiyotshunoslikning tarkibiy qismlari, adabiyotshunoslikning boshqa fanlar bilan aloqasi, adabiyot tarixi, adabiyot nazariyasi va adabiy tanqid, adabiy turlar va adabiy janrlar, ijodiy uslublar va ijodiy yo’nalish, oqimlar, badiiy adabiyotning o’ziga xosligi *haqida tasavvurga ega bo’lishi kerak*. Ushbu fan yuzasidan bakalavr talaba lirik, epik, dramatik janrlar, she’r tuzilishi, san’atning paydo bo’lishi haqidagi nazariyalarni, poetik tafakkurning o’ziga xos xususiyatlari, badiiy obraz turlari, badiiy tasvir vositalari, lafziy va ma’naviy san’atlarni *bilishi va ulardan foydalana olishi lozim*. “Adabiyotshunoslik nazariyasi” fanidan talaba adabiy asarlarning janrini farqlay olish, adabiy matnni asl manbasi bilan solishtira bilish, asar syujetini tarkibiy qismlarga ajratish, matndagi muallif va qahramon nutqini farqlash, badiiy asarni nazariy jihatdan tahlil qila bilish *ko’nikmalariga ega bo’lishi kerak*.

Asosiy nazariy qism(ma’ruza mashg’ulotlari)

1-modul.Fanning umumiy mohiyati

1-mavzu. Adabiyotshunoslik – badiiy adabiyot to’g’risidagi fan

Adabiyotshunoslik fanining maqsad va vazifalari. Badiiy asar – adabiyotshunoslik ob’yekti. Adabiyotshunoslikning tarkibiy qismlari: adabiyot tarixi, adabiyot nazariyasi, adabiy tanqid, matnshunoslik, manbashunoslik. Adabiyotshunoslik va adabiy jarayon. Inson – adabiyotning asosiy ob’yekti.

2- mavzu. Adabiyotshunoslik tarixi

Qadimgi davr adabiyotshunosligi. Arastu – adabiyotshunos. Sharq adabiyotshunosligi: ilmiy aruz, ilmiy qofiya, ilmiy bade’. Tazkiralalar – Sharq adabiyotshunosligining muhim manbasi. G’arb adabiyotshunosligi. Bualo, Belinskiy tadqiqotlari. Gegel “Estetika”si. Adabiyotshunoslik rivojida matbuotning o’rni. Adabiyotshunoslikning estetik did va ijtimoiy fikr o’sishiga ta’siri.

3- mavzu. Badiiy asar

Badiiy asar va ilmiy asar. Ijtimoiy hayot va badiiy asar. Xalq og’zaki ijodi – badiiy adabiyot ibtidosi. Folklor namunalari va yozma adabiyot. Matn – asar asosi. Badiiy asar tarkibiy qismlari. Epik turga mansub asarlarning tuzilishi. Lirik (she’riy) turga oid asarlar tarkibining o’ziga xosliklari. Drama turidagi asarlarning tarkibi.

4- mavzu. Badiiy asar kompozitsiyasi

Badiiy asarda shakl va mazmun. Kompozitsiya – badiiy asar tarkibiy qismlarining o’zaro bog’liq joylashishi. Badiiy asar kompozitsiyasi va arxitektonikasi. Adabiy qahramon portreti. Peyzaj. She’riy asarlar kompozitsiyasi. Epik asarlar kompozitsiyasi. Sharq va G’arb she’riyatining o’ziga xos xususiyatlari. An’anaviy va modern asarlar kompozitsiyasi. Mumtoz drama, tragediya, komediyalar kompozitsiyasi.

5- mavzu. Badiiy asar syujeti

Syujet – qahramonlar o’rtasidagi o’zaro munosabatlarni ifodalovchi, asar mazmunini tashkil etuvchi voqealarning muayyan tartibda joylashtirilishi. Fabula – biri-biri bilan uzviy bog’liq hayotiy voqealar jamlamasi. Badiiy asarda syujetning o’rni va ahamiyati. Hayot voqeligi – syujet asosi. Syujet tarkibiy qismlari: voqealar tuguni, voqealar rivoji, voqealar avj nuqtasi, voqealar yechimi. Syujetda badiiy to’g’ima. Sayyor syujetlar. Xronikal syujetli asarlar. Ko’p tarmoqli syujetli asarlar. Epik, lirik asarlarda syujet. Drama turiga mansub asarlarda syujet.

6- mavzu. Adabiy tur va janrlar

Adabiy turlar va janrlarning so’z san’atidagi o’rni va ahamiyati. Badiiy asarlar hayot voqeligi va inson obrazini gavdalantirishiga ko’ra epos, lirika, drama turiga ajratilishi. Har bir tur janrlarga bo’linishi. Epos, lirika, drama turidagi asarlarning she’riy yoki nasr yo’lida yozilishi. Folklor va yozma adabiyotdagi janrlar.

7- mavzu . Badiiylik – adabiyotning asosiy xususiyati

Badiiylik – san’at asosi. Tabiatdagi go’zallik va san’atdagi go’zallik. Badiiy adabiyotda hayot voqeligi va inson obrazi so’z orqali nafis tasvirlanishi. Badiiylik – asar mazmuni va shaklining mutanosibligi, uslubining ravonligi, komponentlarining o’zaro uyg’un kelishi, tilining jozibadorligi kabi omillar jamlamasi. So’z – adabiyotning asosiy quroli. Badiiy asar matnida so’z. Badiiylik – obrazlilik. Obraz, obrazlilik, ramz, majoz. Badiiylik – ijodkor mahorati mezon. Badiiylikning epik, lirik asarlarda namoyon bo’lishi. Drama turidagi asarlarda badiiylikning aks etishi.

8- mavzu. Badiiy asar mavzusi

Mavzu – badiiy asarda e'tibor qaratilgan muayyan voqelik. Hayot voqeligi – badiiy asarlar uchun asosiy mavzu. Adabiyotdagi abadiy va davriy mavzular. Mavzuning yoritilishi. Badiiy asar uchun tarixiy voqelik va zamonaviy hayot muammolarining mavzu qilib olinishi.

9- mavzu. Obraz – insonning adabiyotdagi umumlashma tasviri

Obraz – san'atga xos hodisa. Adabiyotda obrazning aks etishi. Inson – adabiyotdagi asosiy obraz. Obraz – adabiy qahramon. Asardagi asosiy va boshqa qahramonlar. Personaj, xarakter, tip. Realistik va romantik, fantastik va majoziy obrazlar. Portret – inson obrazini gavdalanitirishning muhim unsuri.

10- mavzu . She'r tuzilishi va she'r tizimlari

She'r va nasr. She'riy nutqning o'ziga xos xususiyatlari. She'rning tarkibiy qismlari: misra, band, ritm, bo'g'in, turoq, vazn, qofiya. She'r tizimlari: aruz, barmoq. Erkin, sarbast, oq she'r. Sharq adabiyotidagi she'riy janrlar. G'arb adabiyotidagi she'riy janrlar.

11- mavzu. Aruz she'r tizimi

Aruz – Sharq mumtoz she'riyatidagi asosiy tizim. Aruz – qisqa, cho'ziq va o'ta cho'ziq hijolarning muayyan tartibda guruhlanib takrorlanib kelishiga asoslangan metrik she'r tizimi. Aruzdagi ritmik birliklar: hiyo, rukn, bahr.

12- mavzu. Badiiy asar tili

Badiiy asar tili va ilmiy asar tili. Obrazlilik – badiiy asar tili asosi. Badiiy san'atlar: ma'naviy, lafziy san'atlar. Muallif nutqi. Qahramon nutqi: dialog va monolog. Personajlar portreti tasviri.

13- mavzu. Ijodiy metod va ijodkor uslubi

Ijodiy metod – hayot hodisalarini tanlash va ularga muayyan dunyoqarash asosida yondashish, talqin qilish yo'li. Realizm va romantizm ijodiy uslubi. Klassitsizm yo'nalishi. Naturalizm, sentimentalizm, syurrealizm yo'nalishi. Ijodkor uslubi.

14- mavzu. Adabiy jarayon

Ijtimoiy hayot adabiyot va san'atning bog'liqligi. Qadimda adabiy jarayon. Adabiy an'ana va novatorlik. Adabiy jarayondagi yetakchi jihatlarining namoyon bo'lishi. Adabiy jarayonning davomiyligi.

2-modul. "Adabiyot nazariyasi" qismi

15- mavzu. Kirish. Adabiyot nazariyasi fan sifatida

Adabiyot nazariyasining adabiyotshunoslik fani tarkibida tutgan o'rni; Adabiyot nazariyasining adabiyot tarixi, adabiy tanqid, adabiy manbashunoslik, adabiy jarayon, jahon adabiyoti, adabiyotshunoslik metodlari bilan aloqasi.

16- mavzu. San'at – estetik hodisa

San'atning tabiati va turlari. San'atda inson ruhiyati masalasi. Adabiyot – so'z san'ati. Adabiyotning asosiy quruli so'z ekanligi. San'atning boshqa turlari bilan badiiy adabiyotning munosabati. Badiiy adabiyotda so'zning maqomi va tasvir imkoniyatlari.

17- mavzu. Adabiy-nazariy tafakkur taraqqiyoti tarixidan

Adabiyotshunoslik tarixiga umumiy bir nazar; adabiy-nazariy qarashlarning mumtoz sharq adabiyotining takribiy qismi sifatida; mumtoz poetika asoslari; g'arb adabiy-nazariy tafakkurining yetakchi tamoyillari; adabiyot nazariyasi tarixida ilmiy atamalar masalasi.

18- mavzu. Adabiyotning spetsifikasi

Adabiyotning o'ziga xosligining asosiy belgilari; badiiy adabiyotning vazifasi xususida; badiiy adabiyotning insonshunoslik ekanligi; badiiy adabiyot va ijtimoiy hayotning o'zaro munosabati; adabiyotda insonning ichki olami tasviri; adabiyot va san'atda ruhiyat masalasi; inson his-tuyg'ulari va kechinmalarining badiiy tasviri.

19- mavzu. Adabiyotda umuminsoniylik, milliylik va individuallik

Adabiyotning umuminsoniy mohiyati; har qanday badiiy asar muayyan milliy zaminda yaratilishi; badiiy asar tabiatida xalqning orzu-armonlari, dardi, ruhiyatining aks etishi; adabiyotda individuallikning ilmiy-nazariy tavsifi.

20- mavzu. Adabiyot shakli va mazmuni

Badiiy asar tarkibiga xos xususiyatlar; adabiyotda shakl va mazmun uyg'unligi badiiylarning eng muhim mezon sifatida; poetik shaklning o'zgarib borishi; shaklbozlik muammosi; badiiy asarning shakli va mazmuniga oid poetik

unsurlar masalasi; mavzular tavsifi; mazmun va g'oya munosabati; badiiy syujet tizim sifatida; syujetning badiiy asar takribidagi poetik funksiyasi; badiiy asar kompozitsiyasi va uning elementlari.

21- mavzu. Obraz poetikasi

Badiiy asarda insonning murakkab dunyosi talqini; obrazlarning turli nuqtai nazardan tasniflari; obrazda umumiylik va xususiylik; obraz va muallif munosabati; obraz va detal; obraz va so'z; obraz yaratish usullari; obraz, simvol, ramz xususida; badiiy obraz genezisi – maydonga kelish omillari xususida. Obraz va xronotop; syujet va obraz munosabati.

22- mavzu. Badiiy asar xronotopi

“Xronotop”ning lug'aviy va istilohiy ma'nosi; badiiy asarda epik tafakkur ko'lam; voqelik kechadigan makonning cheksizligi; adabiy makonga xos xususiyatlar; adabiy zamonning shartlanganligi; badiiy asarda makon va zamon uyg'unligi.

23- mavzu. Poetik nutq va uslub

Poetik nutq va badiiy asar tili masalasi. Poetik nutqqa xos alomatlar. Badiiy nutq tarkibi. Badiiy asar pafosi va nutq munosabati; nasr va nazm. Muallif va qahramonlar nutqidagi individuallik; dialogik va monologik nutq. Poetik nutqda emosionallik; nasriy asar ritmi. Badiiy nutq mezon. Uslub va ijodkor. Kinoyaviy uslubga xos belgilar. Badiiy uslub va badiiy til. Uslublar xilma-xilligi. Uslubdagi individuallik.

24- mavzu. Adabiy tur va janrlar nazariyasi

Adabiy tur tushunchasi va uning tasnifi. Adabiy tur va janrlarning paydo bo'lish masalasi. Adabiy janrga xos belgilar. Epik tafakkur spetsifikasi. Lirik va insonning ruhiyati, his-tuyg'ulari. Siyosiy, intim, tabiat lirikasi xususida. Lirikizm va drammatizm. Satira va yumor mustaqil ijod turi sifatida. Dramatik asarlar va teatr san'ati. Adabiy tur va janrlardagi o'ziga xoslik hamda uyg'unlik. Tragikomediya.

25- mavzu. Ijodkor dunyoqarashi va ijodkor laboratoriyasi

Ijodkor dunyoqarashining badiiy asarda aks etishi. Dunyoqarash va ijodiy mteodlarning o'zaro aloqadorligi. Romantizm va uning turlari. Romantizm orzu-umidlar yoki tasavvurlar aks etishi. Realizm – haqqoniy tasvir. Modernizmning ichki oqimlari: ekzistensializm, simvolizm, futurizm, syurrealizm, postmodernizm va boshqalar. Jahon adabiyoti va san'at tarixida oqim va yo'nalishlar ko'pligi; muallif “men”iga xos xususiyatlar; iste'dod

ijodkorlikning bosh alomati; badiiy asar iste'dodli ijodkor poetik olamining mahsuli sifatida; ijodkorga xos ruhiy holatlar; badiiy asarning jamiyatga ta'siri; tarixiy-ijtimoiy hayotning badiiy asarda aks etishi

26- mavzu. Badiiy asarni qabul qilish va talqin etish yo'llari

Badiiy did masalasi; retsepsion estetikaning mohiyati xususida; badiiy asarni qabul qilishda yosh psixologiyasi; germentevtik tafakkur tarzi; badiiy asarni tushunish va tushuntirish yo'llari xususida; badiiy asarni poetik tahlil etish usuli.

IV. Amaliy mashg'ulotlar bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar

Amaliy mashg'ulot talabalarni adabiyotshunoslik nazariyasiga doir ma'lumotlar bilan mustaqil tanishishga, ularni adabiy asarni nazariy jihatdan tahlil va talqin qilishga yo'naltiradi. Talabalar to'plagan bilimlarini dars vaqtida munozara yoki ma'ruza ko'rinishida himoya qiladi. Amaliy mashg'ulotlarda talabalar adabiyotshunoslik nazariyasi fanining o'ziga xos nazariy xususiyatlarini, badiiy asar shakli va mazmuniga doir ilmiy masalalarni o'rganadilar.

“Adabiyotshunoslikka kirish” qismi bo'yicha amaliy mashg'ulot uchun tavsiya etiladigan mavzular:

1. Adabiyotshunoslik tarixi.
2. Arastuning “Poetika” asari
3. Badiiy asar.
4. Badiiy asar kompozitsiyasi.
5. Cho'loning adabiy-tanqidiy maqolalari tahlili.
6. Oybek – adabiyotshunos.
7. Badiiy asar tili.
8. Ijodiy metod va ijodkor uslubi.
9. Izzat Sulton – adabiyotshunos.
10. Og'zaki va yozma adabiyot namunalari tahlili.
11. Badiiy asar tahlili (she'r, hikoya matni tahlil qilindi).

“Adabiyot nazariyasi” qismi bo'yicha amaliy mashg'ulot uchun tavsiya etiladigan mavzular:

1. Sharq adabiy-nazariy tafakkuri tarixidan.
2. G'arb adabiy-nazariy tafakkuri tarixidan.
3. Badiiy adabiyot va folklor munosabati.
4. Badiiy obraz darajasi.
5. Roman janri xos xususiyatlar muhokamasi.
6. Nasriy asarda ritm. Saj haqida.
7. She'r san'atlarini farqlash va aniqlash amaliyoti.
8. She'r vazniga doir amaliy mashg'ulot.

9. Badiiy asar pafosi muhokamasi
10. Ijodiy metod ustidagi bahslar.
11. Muallif, badiiy asar va jamiyat munosabati tahlili.

Izoh: Mazkur ro'yxatdagi mavzulardan amaliy mashg'ulotlar uchun ajratilgan soatlar hajmiga mos holda foydalanish tavsiya etiladi.

Seminar mashg'ulotlar bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar

Seminar mashg'ulotlari talabalarni adabiyotshunoslik nazariyasiga oid ma'lumotlar bilan mustaqil tanishishga, ularni nazariy nuqtai nazaridan tahlil va talqin etishga yo'naltiradi. Talabalar egallagan bilimlarini dars chog'ida munozara yoki ma'ruza shaklida himoya qiladi. Seminar mashg'ulotlarida talabalar adabiyotshunoslik nazariyasining ilmiy muammolari to'g'risida amaliy ko'nikma va malaka hosil qiladilar.

“Adabiyotshunoslikka kirish” qismi bo'yicha seminar mashg'ulotlari uchun tavsiya etiladigan mavzular:

1. Arastuning “Poetika” asari tahlili.
2. “Jahon adiblari adabiyot haqida” kitobidagi maqolalar tahlili.
3. Fitrat – adabiyotshunos.
4. Navoiy she'rlaridagi badiiy san'atlar.
5. Bobur she'rlarida qofiya va radif.
6. Matyoqub Qo'shjonovning adabiy–nazariy qarashlari.
7. Ozod Sharafiddinovning adabiy –tanqidiy qarashlari.
8. Adabiy tur va janrlar.
9. Cho'ipon she'rlarida ijtimoiy voqelik talqini.
10. G'afur G'ulom she'rlarida falsafiylik.
11. A.Oripov she'rlarida Vatan mavzusi talqini.
12. Umarali Normatovning adabiy-tanqidiy maqolalar tahlili.

“Adabiyot nazariyasi” qismi bo'yicha seminar mashg'ulotlari uchun tavsiya etiladigan mavzular:

1. Adabiyotning funksiyasi.
2. Badiiy asar g'oyasi, mavzusi va estetik ideal.
3. Badiiy asar tili va poetik nutq masalasi.
4. Qissa janri va qissaxonlik.
5. Lirik tur spetsifikasi.
6. Dramatik tur, tragediya va tragikomediya.
7. Hajviy tafakkur tabiati, satira va yumor.
8. Ijodiy metod va adabiy oqimlar.
9. Adabiy – tarixiy jarayonda an'ana va yangilanish.
10. Ijodkor laboratoriyasi muammolari.
11. Adabiyot nazariyasi va adabiy jarayon munosabati.

Izoh: Mazkur ro'yxatdagi mavzulardan seminar mashg'ulotlari uchun ajratilgan soatlar hajmiga mos holda foydalanish tavsiya etiladi.

V. Mustaqil ta'lim va mustaqil ishlar

Talaba mustaqil ishini tayyorlashda fanning xususiyatlarini hisobga olgan holda, quyidagi shakllardan foydalanish tavsiya etiladi:

- amaliy mashg'ulotlarga tayyorgarlik;
- seminar mashg'ulotlariga tayyorgarlik;
- darslik va o'quv qo'llanmalar bo'yicha fan boblari va mavzularini o'rganish;
- tarqatma materiallar bo'yicha ma'ruza qismini o'zlashtirish;
- maxsus adabiyotlar bo'yicha fan bo'limlari yoki mavzulari ustida ishlash;
- talabaning o'quv, ilmiy-tadqiqot ishlarini bajarish bilan bog'liq bo'lgan fan bo'limlari va mavzularni chuqur o'rganish;
- faol va muammoli o'qitish uslubidan foydalaniladigan o'quv mashg'ulotlari.

“Adabiyotshunoslikka kirish” qismi bo'yicha mustaqil ish uchun quyidagi topshiriqlarni bajarish tavsiya qilinadi:

1. Aristotelning “Poetika” asarini o'qib o'rganish.
2. Forobiyning “She'r san'ati” asarini o'qib o'rganish.
3. Alisher Navoiyning “Majolis un-nafois” asarini o'qib o'rganish.
4. Alisher Navoiyning “Mezon ul-avzon” asarini o'qib o'rganish.
5. Alisher Navoiyning “Muhokamat ul-lug'atayn” asarini o'qib o'rganish.
6. Boburning “Muxtasar” asarini o'qib o'rganish.
7. Fitratning “Adabiyot qoidallari”, “Aruz haqida” asarlarini o'qib o'rganish.
8. U.Normatovning “Qodiriy mo'jizasi” kitobini o'qib o'rganish.
9. I.G'afurovning “Mangu latofat” kitobini o'qib o'rganish.
10. Yo'ls' hoggovning “So'z san'ati so'zligi” kitobini o'qib o'rganish.
11. O.Sharafiddinovning “Dovondagi o'ylar” kitobini o'qib o'rganish.
12. “Sharq mumtoz poetikasi: manba va talqinlar” o'quv qo'llanmasini o'qib o'rganish.

“Adabiyot nazariyasi” qismi bo'yicha mustaqil ta'lim uchun quyidagi topshiriqlarni bajarish tavsiya etiladi:

1. Sharq adabiyotshunosligining o'ziga xos qirralari.
2. G'arb adabiy–nazariy tafakkuri tarixiga oid manbalarni o'qish.
3. Badiiylik mezonlari.
4. Obrazli tafakkur tabiati.
5. Obraz, xarakter, tip: umumiylik va o'ziga xosliklar.
6. Ijtimoiy g'oya va badiiy g'oya o'rtasidagi umumiylik.

7. Ijodkor shaxsiyati va ijodiy individuallik masalasi. Aruz vazni, barmoq vazni: nazariy adabiyotlar.

8. Adabiy jarayonda ijod va ijodkor muammosi.

9. Badiiy ijod psixologiyasi.

10. Badiiy ijod va irratsional tafakkur.

11. Adabiyotda an'ana va novatorlik.

12. Ijodiy metod va adabiy oqim masalasi.

13. Postmodernizm va intertekstuallik.

Izoh: Tavsiya qilingan mazkur mavzulardan mustaqil ta'lim uchun uchun ajratilgan soatlar hajmiga mos holda foydalanish mumkin.

Fan bo'yicha kurs ishi. Kurs ishi fan mavzulariga taalluqli masalalar yuzasidan talabalarga yakka tartibda tegishli topshiriq shaklida beriladi. Kurs ishining hajmi, rasmiylashtirish shakli, baholash mezonlari ishchi fan dasturida va tegishli kafedra tomonidan belgilanadi. Kurs ishini bajarish talabalarda fanga oid bilim, ko'nikma va malakalarni shakllantirishga xizmat qilishi kerak.

Kurs ishini yozish 4-kursning 7-semestriga mo'ljallangan bo'lib, unda kurs bo'yicha o'tilgan barcha mavzularni o'z ichiga qamrab oladi va talabalarga taqdim etiladi.

Kurs ishining maqsadi talabalarining mustaqil ishlash qobiliyatini rivojlantirish, olgan nazariy bilimlarini mustahkamlash va amaliy ko'nikmalar hosil qilishdir.

Kurs ishi sifatida quyidagi mavzular tavsiya qilinadi:

1. Adabiyotning adabiy-estetik tabiati.
2. Adabiyotning ijtimoiy mohiyati.
3. Badiiy adabiyot – so'z san'ati sifatida.
4. Adabiyotshunoslik – badiiy adabiyot haqidagi fan.
5. Adabiyot nazariyasi va boshqa fanlar munosabati.
6. Adabiy jarayon bilan adabiyot nazariyasi munosabati.
7. Adabiyot va mafkura munosabati.
8. Badiiy adabiyotda zamonaviylik.
9. Badiiy adabiyotda tarixiylik tamoyili.
10. Badiiy asarning umrboqiyli masalasi.
11. Adabiyotda estetik kategoriyalar.
12. Badiiy adabiyotning ijtimoiy vazifasi.
13. Hayotiy voqea va badiiy to'qima.
14. Badiiy obraz tasnifi.
15. Obraz va prototip munosabati.
16. Badiiy obraz turlari: xarakter va personaj.
17. Badiiy adabiyot va mifologik tafakkur.
18. Didaktik adabiyot tabiati.

19. Fantastik adabiyot tabiati.
20. Badiiy asar pafosi.
21. Badiiy asarda shakl va mazmun uyg'unligi.
22. Badiiy asar tili.
23. Badiiy ijod va ruhiyat masalasi.
24. Badiiy asarda mavzu va g'oya.
25. Syujet va kompozitsiya.
26. Struktural poetika.
27. Konflikt va uning turlari.
28. Sayyor syujetlar masalasi.
29. Syujetning tarkibiy qismlari.
30. Badiiy asarda psixologizm.
31. Badiiy asarda polifonizm.
32. Badiiy asar xronotopi.
33. Badiiylik mezonlari.
34. Qahramon portreti.
35. Badiiy asarda peyzaj.
36. Badiiy tasvir vositalari.
37. Ma'naviy san'atlar.
38. Lafziy san'atlar.
39. Poetik nutq masalasi.
40. Badiiy asar tili.
41. So'z va obraz munosabati.
42. Ijodkor uslubi.
43. Monolog va dialog.
44. She'r vaznlar tasnifi.
45. Aruz she'r tizimi.
46. Barmoq she'r tizimi.
47. Qofiya ilmi.
48. Sharq she'r riyatida asosiy janrlar.
49. G'azal poetikasi.
50. Ruboiy va tuyuq.
51. Qit'a va fard.
52. Qasidanavislik tarixi.
53. Sarbast va erkin she'r.
54. Sonetga xos nazariy xususiyatlar.
55. Doston va poema muammosi.
56. Adabiy turlar masalasi.
57. Epik tur janrlari haqida.
58. Roman janri va uning tasnifi.
59. Qissa va povest masalasi.
60. Hikoya va novella masalasi.
61. Esse va badiaga xos nazariy jihatlar.
62. Badiiy asarda konflikt.
63. Lirik turga xos xususiyatlar.

64. Kichik lirik janrlar.
65. Lirik qahramon ruhiyati.
66. Dramatik tur tabiati.
67. Drama janri tavsifi.
68. Tragediya janri tarixi.
69. Komediya xos xususiyatlar.
70. Tragikomediya tabiati.
71. Satira va yumorning asosiy nazariy belgilari.
72. Ijodiy metod masalasi.
73. Ijodiy uslub muammosi.
74. Romantizm metodi tavsifi.
75. Realizm metodi tavsifi.
76. Essening janri xususiyati.
77. Sentimentalizm.
78. Simvolizm.
79. Formalizm.
80. Modernizm.
81. Strukturalizm.
82. Postmodernizm.
83. Adabiyotshunoslikdagi metodlar.
84. Adabiyotshunoslikda talqin usullari.
85. Biografik janr va biografik metod.
86. Psixologik tasvir unsurlari.
87. Adabiy aloqalar va adabiy ta'sir masalasi.
88. Adabiy jarayon va kitobxon ruhiyati.

Asosiy va qo'shimcha o'quv adabiyotlar hamda axborot manbalari

Asosiy adabiyotlar

1. Sulton I. Adabiyot nazariyasi. – T.: O'qituvchi, 2005.
2. Qur'onov D. Adabiyotshunoslikka kirish. – T.: Fan, 2007.
3. Terry Igleton. Theory literature. – London, 2010.

Qo'shimcha adabiyotlar

1. Ислон Каримов. Юксак маънавият – енгилмас куч. – Тошкент: Маънавият, 2008.
2. Ислон Каримов. Адабиётга эътибор – маънавиятга, келажакка эътибор. – Т.: Ўзбекистон, 2009.
3. Ислон Каримов. Алишер Навоий номидаги Тошкент давлат ўзбек тили ва адабиёти университетини ташкил қилиш ҳақидаги фармон. “Халқ сўзи” газетаси, 2017 йил, 14 май.
4. Ш. Мирзиёев. Эркин ва фаровон демократик Ўзбекистон давлатини биргаликда барпо этамиз. – Т.: Ўзбекистон, 2016.

5. Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича Харакатлар стратегияси” тўғрисидаги Фармони (“Халқ сўзи”, газетаси, 2017 йил, 8 февраль)
6. Ш. Мирзиёев. Буюк келажакимизни мард ва олижаноб халқимиз билан бирга кураамиз. – Т.: Ўзбекистон, 2017
7. Ш. Мирзиёев. Қонун устуворлиги ва инсон манфаатларини таъминлаш – юрт тараққиёти ва халқ фаровонлигининг гарови. – Т.: Ўзбекистон, 2017.
8. Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Олий таълим тизимини янада ривожлантириш чора тadbирлари” тўғрисида қарори (“Халқ сўзи”, газетаси, 2017 йил, 12 апрель).
9. Arastu. Poetika. Axloqi kabir. – T.: Yangi asr avlodi, 2004.
10. Karimov B. Ruhiyat alifbosi. – T.: G'ulom nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi, 2016.
11. Теория литературы. Под. ред. Н.Д.Тамарченко. – М.: Академия, 2004.
12. Ulug'ov A. Adabiyotshunoslikka kirish. – T.: Universitet, 2005.
13. Хализев В.У Теория литературы. 4-е изд. – М.: Высшая школа, 2006.

Elektron manbalar

1. <http://www.literature.uz>
2. <http://www.ziyounet.uz>
3. <http://www.natlib.uz>
4. <http://www.ziyouz.com>
5. <http://www.turonlib.uz>